

A KUNMADARASI KORA AVAR KORI ELŐKELOŐ SÍRJÁNAK AZONOSÍTÁSA – EGY KÉSŐ AVAR KORI HÁZ FELTÁRÁSA

VIG LÁSZLÓ¹

Magyar Régészet 15. évf. (2026) 2. szám, pp. 21–30; <https://doi.org/10.36245/mr.2026.2.3>

A 19. század vége óta a Magyar Nemzeti Múzeumban őrzött kunmadarasi aranyleletek az avar kor legjelentősebb tárgyai közé tartoznak, ám pontos lelőhelyükről hosszú ideig nem állt rendelkezésre megbízható adat. Csak 1980-ban sikerült Bóna Istvánnak a helyszín azonosítása múzeumi adattári adatok és egy hitelesítő ásatás segítségével. A most megjelenő cikkben a kutatástörténeti összefoglalás, valamint a kincsre vonatkozó adatok és az abból származó tárgyak rövid áttekintése után a felszínre került településjelenségek és leletek rövid bemutatására kerül sor. Ezek közül elsősorban a kerámialeletek figyelemre méltóak, amelyek alapján bizonyos edénytípusok avar kori elterjedésére vonatkozó ismereteink is új adatokkal bővülnek.

Kulcsszavak: avar elit temetkezés, településkutatás, avar kori ház, avar kori kerámia

ELŐZMÉNYEK

A „madarasi aranyelet” tárgyai 1883 decemberében kerültek a Magyar Nemzeti Múzeumba, de mivel az előkerülési helyről nem készült pontos feljegyzés, így sokáig kérdéses volt, hogy a „Madarasról” név alatt a Duna–Tisza közén található Bácsmadarásról, vagy a tiszántúli Kunmadarásról (*1. kép*) van-e szó. Bóna István 1978-ban a Magyar Nemzeti Múzeum irattárában megtalálta a hivatalos átadási jegyzéket, amely a helyszínt ugyan nem, de a leletet beszolgáltató személyek névsorát tartalmazta. A nevek utáni nyomozás

1. kép: A hitelesítő ásatás helye Kunmadaras határában

¹ ELTE-BTK Régészettudományi Intézet, PhD hallgató. E-mail: viglacko23@gmail.com

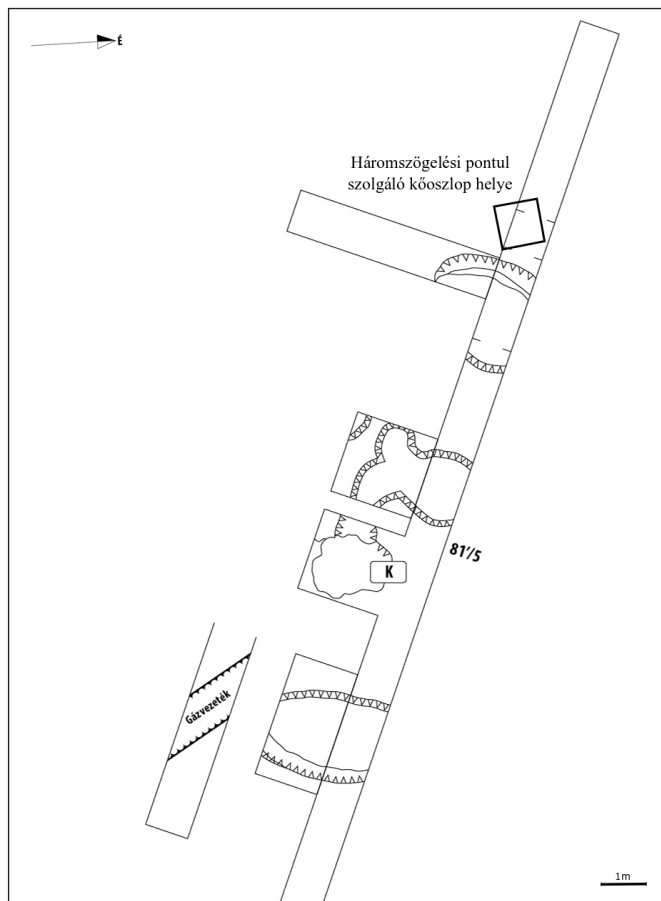
2. kép: Ásatási csoportkép: az 1981-es kunmadarasi hitelesítő ásatáson részt vevő régészek. Balról jobbra, alsó sor: Madaras László, Raczkó Pál, Bóna István, Kovács Gyöngyi; hátsó sor: ásatási munkások (fotó: Siklódi Csilla)

szálai egyértelműen a Nagykunság felé mutattak. Ezt megerősítette Raczkó Pál kutatása, aki a Jász–Nagykun–Szolnok megyei levéltárban megtalálta az 1925-ből származó alispáni közigazgatási tájékoztató lapot, amelyen a következők szerepeltek: „Kunmadaras. Az úgynevezett Újvári-temető északi részén találtak egy lovas, lovával eltemetve, innen kikerült tárgyak a Magyar Nemzeti Múzeumban vannak” (BÓNA 1982–83, 115–116).

Bóna István és Raczkó Pál célul tűzték ki a „madarasi lelet” megtalálási helyének hitelesítését, ezért 1980. szeptember 17–20. között Kunmadarason az „Újtemető” északi részén ásatást kezdeményeztek, amelynek során egy avar kori település nyomaira leltek. Ezt követően 1981. szeptember 7–10. között az „Újtemetőtől” északra fekvő dombháton folytatták a régészeti kutatásokat. A kutatásban Raczkó Pál, Madaras László, Kovács Gyöngyi és Siklódi Csilla (2. kép) vettek részt. Ekkor sikerült megtalálniuk annak a földmérési célból elhelyezett háromszögelési pontul szolgáló kőoszlop helyét (3. kép), amelynek alapozása közben került elő állítólag az avar kori előkelő sírja (BÓNA 1982–1983, 116–117).

A „MADARASI” LELET

A leletegyüttes egy kora avar kori lovas temetkezés tárgyait foglalja magában (4–5. képek). A leletekkel röviden először Hampel József foglalkozott (HAMPEL 1894, 145. t.; 1905, III. 272. t.), később 1955-ben László Gyula közölte a közel teljes leletegyüttest (LÁSZLÓ 1955, 274–275, 65–68. t.; BÓNA 1982–83, 115–116). A leletek leírása és rajzai szerepelnek a Magyar Nemzeti Múzeum avar kori aranyleleteket bemutató katalógusában is (GARAM 1993, 27–30). A fegyveröv részét képezi a felül bordázott lemezzel díszített oldalpántos nagyszíjvég (4. kép 20), amely a bócsai leletegyüttes nagyszíjvégéhez hasonlóan aranyból készült. A 11 aranyozott bronzból készült kisszíjvéget (4. kép 2–11) fogazott szalagfonatos mintával díszítették. Ezeket László Gyula a Kiskörös–Városalatt temetőjének 9. sírjához hasonlította (LÁSZLÓ 1955, 274; GARAM 1993, 28). A fegyverövhöz fogazott szalagfonattal díszített aranyozott bronzcsat (4. kép 1) tartozott (DAIM 2001, 496–497). Bóna István szerint ezek közül nem mind tartozott a fegyverövhöz, egyes darabok a lószerszám csatjai lehettek, hasonlóan a szegvári lovassírhoz (BÓNA 1982–83, 116). Ezzel szemben Garam

3. kép: A háromszögelési pontul szolgáló kőoszlop helye az 1981-es hitelesítő ásatáson. E kőoszlop felállításakor kerülhetett elő a kunmadarasi előkelő avar sírja a 19. század végén

4. kép: A kunmadarasi előkelő avar sírjának arany- és aranyozott bronz tárgyai, 1, Aranyozott bronzcsat; 2–11, aranyozott bronz kisszíjvégek; 12, ovális alakú veret; 13, pajzs alakú veret; 14–16, aranyozott bronz kisszíjvégek töredékei; 17, aranylemez tokveret; 18–19, arany kardfüggesztő; 20, arany nagyszíjvég; 21–30, félgömb alakú; aranylemezzel együtt préselt bronz lószerszámveret; 31–35, háromkaréjos; aranylemezzel együtt préselt bronz lószerszámveret

Éva és László Gyula úgy gondolták, hogy ezek csak az övet díszítették (LÁSZLÓ 1955, 274; GARAM 1993, 28; HEINRICH-TAMÁSKA 2006, 578). A fegyveröv analógiájaként Garam Éva a Káptalan-tóti 24. sírból származó garnitúrát említette (GARAM 1993, 27–28). Egy ovális (4. kép 12) és egy pajzs alakú veretet (4. kép 13) is tartalmazott a leletegyüttes, melyeket két helyen szegecseltek a fegyveröv szíjának alaplemezéhez. (GARAM 1993, 27–28). Az arany lemezgyöngy (5. kép 16) a ruházatot díszíthette, hasonló, de ezüstből készült és arannyal szegett gyöngy a bócsai leletegyüttesben is található (GARAM 1993, 28). A leletegyüttesben található csavart nyakperecének (5. kép 9–10) párhuzama került elő a közép avar kori Ozoráról, továbbá hasonló, sodrott drótból készült nyak-, kar- és boka-perecek a 6–7. századi dél-országi és azerbajdzsáni sírokból ismertek (BÁLINT 1995, 90–91; GARAM 1993, 28–29).

A kardnak csak az aranylemez tokverete (4. kép 17) és a kardakasztója (4. kép 18) maradt meg. A kardhoz P alakú kardfüggesztő tartozott, amely a kora avar korban általános volt, hasonló került elő Csanyteleken (KÜRTI 1990, 1. kép 18) és Zamárdi 193-as sírjából (BÁRDOS 2000, Cat. 59; CSIKY 2015, 311–314). E kardfüggesztő típus megjelenését a 7. század elejére, a Kárpát-medence területére teszi a kutatás (BÁLINT 1995, 269). A kardfüggesztő és szíjvégek egyediségét a fogazott szalagfonatos díszítés adja, amely a Tiszántúlon hasonló tárgytipuson más esetben nem fordul elő. Ez a minta a kardszíjat és a kardvereteket is díszítette, továbbá a már említett övhöz tartozó kis szíjvégeken és bronzcsaton is megfigyelhető volt. Ennek a díszítésmintának a tiszántúli megjelenése azért is meglepő, mert az így díszített tárgyak többsége – Meroving anyagi kultúrához köthető környezetben – a Dunántúlon került elő (vö. HEINRICH-TAMÁSKA 2002, 245–263; HEINRICH-TAMÁSKA 2005, 155).

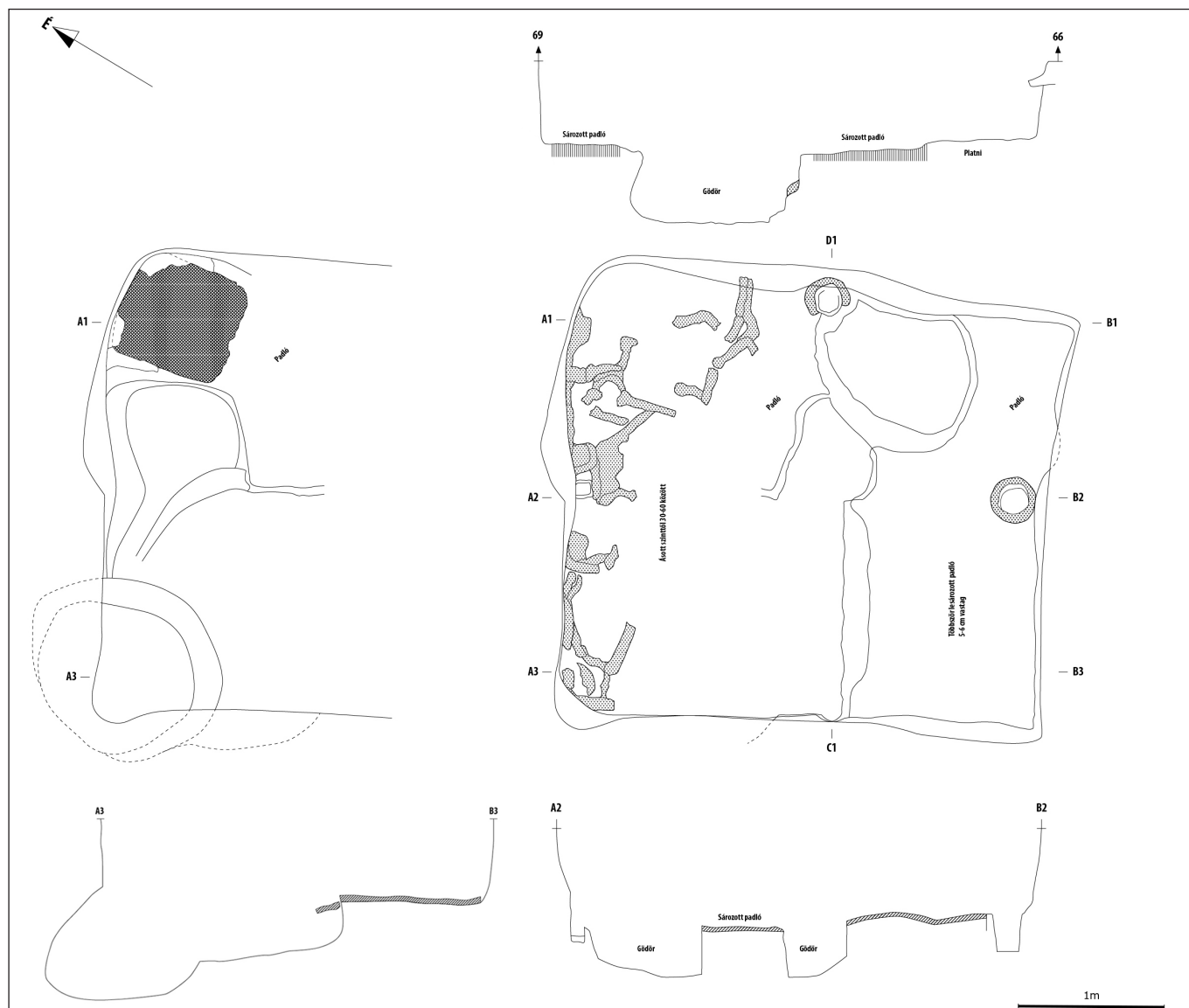
5. kép: A kunmadarasi előkelő avar sírjának további arany- és aranyozott bronz tárgyai, 1–8, préselt aranylemezek; 9–10, csavart arany nyakperecek; 11–14, préselt aranylemezek; 15, aranyozott bronz foglalat; 16, aranylemez gyöngy

A lószerszámdíszekhez tíz félgömb alakú (4. kép 21–30) és öt háromkaréjos (4. kép 31–35), aranylemezzel együtt préselt bronzveret tartozik. A háromkaréjos vagy lóhere alakú veretek a korszakban általánosan számítottak. (CSUTHY 2013, 109–114). Ez az együttes, hasonlóan a kunágotai sír lószerszámdíszéhez, feltehetően hiányos (GARAM 1993, 30).

A kunmadarasi sírból előkerült övgarnitúra, lószerszámveretek, kardtokszerelések egy, a 6. század végén– 7. század elején élt előkelő személyre utalnak. A fogazott szalagfonattal díszített övtartozékok és kardszerelések, illetve a tordírozott (csavart) nyakperec a régióban különlegesnek számítanak. A felsorolt tárgyakat birtokló személy feltehetően az avar kor elején a Tisza-vidék magas rangú, vezető tisztséget betöltő tagja lehetett, aki az avar társadalom elitjéhez tartozott. A Tiszántúlon további hasonlóan rangos, fegyveres, lovas temetkezések kerültek elő Kunágotáról és Törökanizsáról. Ezek a sírok mutathatják azt a réteget, amelynek tagjai a korszakban a kezükben tartották a régió irányítását és felügyeletét (GARAM 1993, 30; LÖRINCZY 2019, 171).

HITELESÍTŐ ÁSATÁS, AVAR KORI HÁZ

Az 1980-ban Bóna István vezetésével megkezdett kutatások során egy avar kori település nyomai láttak napvilágot. Az ásatási szelvényben csupán egyetlen objektum megkutatására volt lehetőség, ezért a település egyik földbe mélyített házát tárták fel (6–8. képek). A szabálytalan négyzet alakú, ÉK–DNy-i tájolású földbe mélyített ház gödrének méretei $357 \times 344 \times 323 \times 340$ cm, alapterülete kb. $11,6 \text{ m}^2$. Az északi sarkában feltehetően agyagból alakították ki a kemencét. A bejáratot nem sikerült megfigyelni. A házban három cölöplyukat bontottak ki, melyek közül kettő egymással szemben, a két rövidebb – az északkeleti és a délnyugati – oldal közepén, egy pedig az északnyugati oldal közepén helyezkedett el. Ezek alapján szelemen-es nyeregtető rekonstruálható az épületre. A nyugati sarokban a padlóban és a házgödör oldalfalá-

6. kép: Az avar kori házról készült felszínrajz az 1980-as ásatásról

ban egy közel kör alakú, kb. 60 cm mély gödröt alakítottak ki, amelyet feltehetően tárolásra használhattak. A földbe mélyített épület lakófunkciót töltött be.

A ház valamennyi jellemzője általánosnak mondható az avar kori földbemélyített házak között. A házak, mint Kunmadarason is, legtöbbször téglalap vagy négyzet alakúak (pl. BAJKAI 2014, 31), de ritkán előfordulnak közel kör alakúak vagy oválisak is (BÓNA 1973, 67). Az épület tájolása is beilleszkedik a korszakból feljegyzett példák közé, hiszen az ÉNy–DK-i tájolás a legjellemzőbb, de előfordulnak É–D-i és Ny–K-i tájolású épületek is (CSEH 1989, 35; BAJKAI 2014, 31). A kemencék általában valamelyik sarokban, vagy a sarokhoz közeli oldalfalba mélyülve helyezkednek el (CSEH 1989, 36; MADARAS 1989, 25–27; KONDE 2015, 73; BAJKAI 2014, 34). A kunmadarasi épület cölöpjeinek helyei alapján feltételezett két ágasos, szelemengerendás tetőszerkezet a leggyakoribb a korszakban, jóllehet ezek a rekonstrukciók a legtöbb esetben hipotetikusak (CSEH 1989, 35–36; BALOGH 2018, 14–19). A Rákóczi-falva–Bagi-földek területén feltárt avar települések esetén az oszlopok változatos elhelyezkedése és száma, valamint a gödörformák alapján többféle tetőszerkezeti rekonstrukció is napvilágot látott. Aszimmetrikusan elhelyezkedő oszlopok, illetve oszlophely híján felmerülhet az épület külső tartószerkezettel való rekonstrukciója. A falak mentén, egymástól azonos távolságra elhelyezkedő „sokcölöpös” objektumok esetén sövény- vagy vesszőfonatos, felmenő falú épületek feltételezhetőek, amelyek tetőszerkezetének rekonstrukciójakor a koszorúgerendás sátozottető lehetősége sem zárható ki (KONDE 2015, 73–83).

7. kép: Az 1980-as feltáráson készített fotó.
A házgödör az ÉK-i oldala felől

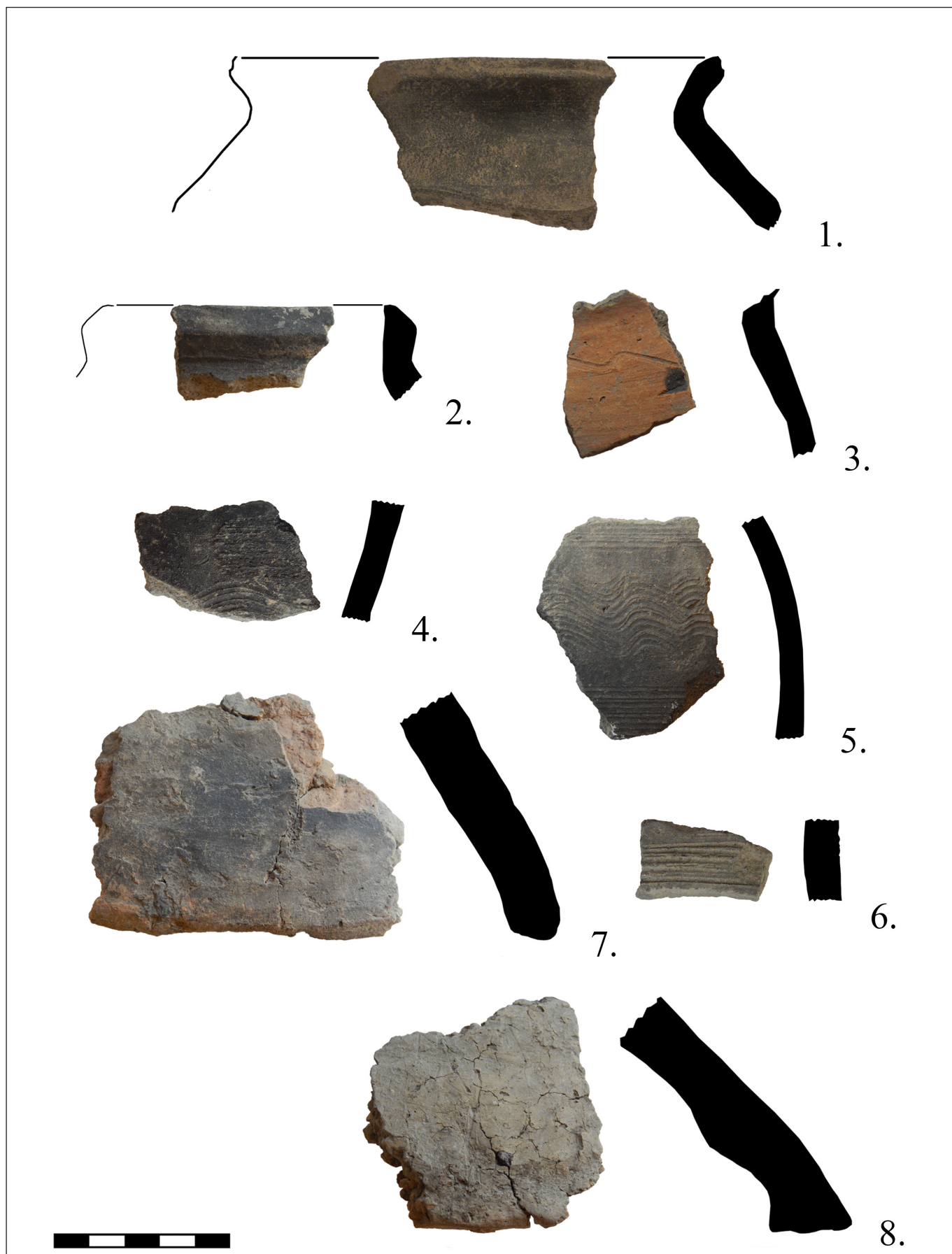
8. kép: Az 1980-as feltáráson készített fotó.
A házgödör a DK-i oldal felől

KERÁMIA

A leletegyüttest főleg a korongolatlan kerámia jellemzi, de kisebb számban előkerültek lassúkorongolt és gyorskorongolt edények darabjai is (9. kép). A 160 töredékből 132 korongolatlan (82,5%), ezek legnagyobb része kerámiatörmelékkel durván soványított és anyagát tekintve beilleszkedik az Alföld avar településeinek lelt kerámiái közé (LISKA 1999, 68; BENEDEK–PÓPITY 2010, 197; PÓPITY 2014, 233; PÓPITY 2015, 103–104; BAJKAI 2015, 15). Az előkerült 23 db lassúkorongolt kerámiából 20 darabon lehetett díszítést megfigyelni (86,95%). A legjellemzőbb az egyenes vonalköteg és hullámvonalköteg volt (9. kép 4–6), amely szintén általánosnak mondható az avar kori települések lassúkorongolt anyagában (BAJKAI 2014, 40; BAJKAI 2015, 19). A kerámiaanyag töredékessége megnehezíti az edényformára és funkcióra való következtetést.

Meglepő, hogy a házból a gyorskorongolt kerámiák két típusa, az avar fekete kerámia (VIDA 1999, 63–74) (9. kép 1–2) vagy annak egy helyi változata, illetve a Duna–Tisza közti sárgászörös kerámia (VIDA 1999, 83–88) (9. kép 3) is előkerült. A fekete kerámia töredékeinek anyaga kissé szemcsés, homokkal és apró szemű kavicstörmelékkel soványított. Égetésük redukált, felületük sötét szürke, tapintásuk sima, egy esetben (9. kép 1) kissé érdes. A fekete kerámiához négy profilált peremtöredék tartozik, amelyek közül az egyikben egy hullámvonalköteg részlete látható. Ez edény erősen kifelé hajló, egyenesen levágott peremvégéhez rövid nyak csatlakozik, válla lecsapott. Egy másik feketésszürke perem ehhez hasonló, de nyak nélkül kialakított, csapott vállú edényhez tartozhatott. Az előzőektől eltérő, ferdén vágott peremű, hirtelen vállasodó edényként rekonstruálható egy további töredék. A következő töredék közepes mértékben kihajló peremén enyhe horony fut végig (9. kép 1), a rövid nyakrészt követően erősen hasasodik. A sárgászörös kerámia egyetlen darabja (9. kép 3) egy lapos hullámvonallal díszített oldaltöredék. Az oxidált égetésű, téglavörös színű kerámia anyaga finoman homokkal soványított. Feltehetően valamilyen folyadéktároló edényformaként rekonstruálható.

Az avar fekete kerámia jelenléte azért meglepő, mert ez a kerámiatípus eddig szinte kizárólag a Dunántúlon, illetve a Duna bal parti térségében került elő (VIDA 1999, 63–74; SKRIBA 2017, 24–25). A kunmadarasi darabok felbukkanása feltételezhető egy olyan közösséget az Alföld közepén, amelynek megvolt az igénye és lehetősége ilyen jó minőségű vagy ahhoz hasonló kerámia készítésére vagy beszerzésére, de az is elképzelhető, hogy ez a csoport dunántúli kapcsolatokkal rendelkezett az avar korban (VIDA 1999, 63–74).

9. kép: 1–2. Gyorskorongolt avar fekete kerámia; 3. gyorskorongolt Duna-Tisza közti sárgás-vörös kerámia; 4–6, lassúkorongolt bekarcolt egyenes és hullámvonalköteggel díszített kerámia; 7–8, korongolatlan sütőharangok

Az alapanyag előkészítése alapján a lassúkorongolt edények esetében négy, a korongolatlan edények esetében kilenc technológiai csoport határozható meg. Funkcionálisan nyolc különböző edénytípust lehetett elkülöníteni. Előkerült egy alacsony, kerek alakú tálhoz köthető töredék. Egy hurkás fültöredék kancsóra enged következtetni. Fedőhöz egy kerek alakú fogó, illetve egy peremtöredék köthető. Kézzel formált bográcsot három fültöredék esetében lehetett azonosítani, mindhárom bogrács-töredék belső füles bogrács-hoz tartozott. A sütőedényeket a viszonylag nagyszámú (40 db) sütőharang-töredék, illetve egy sütőlapként rekonstruált lapos, négyszögletes töredék képviseli. Ezt a két edénytípust kenyér, lepény, tésztafélék vagy húsfélék nyílt tűzön való sütésénél együtt használták (VIDA 2011, 712, 737–738). Kunmadarason a kisebb méretű sütőharangok 15–30 cm, a nagyobbak 30–50 cm peremátmérőjűek (9. kép 7–8). Hasonlóan nagymértékű változatosságot több esetben is megfigyeltek már, Felgyő–Kettőshalmi-dűlőn 30–60 cm (BALOGH 2018, 30), Kompolton 26–48 cm (VADAY 1999, 243) között mozogtak az edénytípus peremátmérőjének méretei.

A teleprész az egyes korongolatlan kerámiatípusok, például a sütőharangok (HAJNAL 2008, 284–285; VIDA 2011, 726) a bográcsok (HAJNAL 2008, 280), az egyenes vonalköteggel és hullámvonalköteggel díszített lassúkorongolt kerámia (VIDA 1991, 391; MADARAS 2012, 729), valamint a kevés avar kori fekete (VIDA 1999, 63–74) és Duna–Tisza közéről származó sárgászöld kerámia töredék (VIDA 1999, 86) alapján a közép avar kor végére, a késő avar kor elejére, a 7. század végére, a 8. század első felére keltezhető.

A kerámiaanyag mellett egyéb tárgyakat is sikerült megfigyelni. A paticsokon, salak- és kődarabokon kívül előkerült egy cikkcakkvonallal díszített orsógomb, egy lapos fenőkötő-töredék, egy kagylótöredék és 7 erősen korrodált hosszúkas vaslemeztöredék. Továbbá 69 állatcsontot is elcsomagoltak. A legtöbb csont valamilyen kiskérődzőhöz vagy szarvasmarhához tartozott, de lóhoz és sertéshez tartozó csontok is több esetben előfordultak.²

A feltárt kunmadarasi egyetlen házból is különféle használatra szánt edénytípusok technológiailag és formailag is változatos töredékei kerültek elő, amelyek egyszerre társadalmi és gazdasági információkkal is szolgálhatnak. A teleprészen megfigyelt főzésre, sütésre, tálalásra, illetve folyadéktárolásra szánt edények segítségével körvonalazhatóvá válnak az emberek étkezési szokásai. A változatos technológiai minőségű edények jelzik az edényfunkció meghatározó szerepét edények készítése során, ugyanakkor az átlagos alföldi avar településekéhez képest változatosabb igények és nagyobb anyagi lehetőségek is megfoghatóvá válnak. Mindez pedig településtörténeti szempontból is kiemeli a lelőhelyet a térségben, amelynek központi szerepét a kunmadarasi előkelő sírjának előkerülése is mutatja.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Bajkai R. (2014). Késő avar kori település Hajdúnánás határában. *A Debreceni Déri Múzeum Évkönyve* 2013, 29–60.

Bajkai R. (2015). Késő avar kori település Hajdúnánás határában II. Hajdúnánás, Fekete-halom (M3–41). *A Debreceni Déri Múzeum Évkönyve* 2014, 7–61.

Balogh Cs. (2018). *Egy falu a sötét időkben. Avar kori település a Felgyő–Kettőshalmi-dűlőben*. OPITZ Archaeologica 11. Budapest.

Bálint Cs. (1995). *Kelet, a korai avarok és Bizánc kapcsolatai*. Magyar Östörténeti Könyvtár 8. Szeged.

Bárdos E. (2000). La necropoli avara di Zamárdi. In: Arslan, E. A. & Buora, M. (eds): *L'oro degli Avari*. Milano, 76–141.

² Az archeozoológiai maradványokat Csippán Péter határozta meg. Segítségét ezúton is köszönöm.

Vig László • A kunmadarasi kora avar kori előkelő sírjának azonosítása – egy késő avar kori ház feltárása

Benedek A. & Pópity D. (2010). Késő avar kori településrészlet Szeged-Fertő, Jójárt tanya területéről. *A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve – Monumenta Archaeologica* 2, 193–209.

Bóna I. 1973: *VII. századi avar települések és Árpád-kori magyar falu Dunaújvárosban*. Fontes Archaeologici Hungariae. Budapest.

Bóna I. (1982–1983). A XIX. század nagy avar leletei. In: Selmeczi L. (szerk.): *Szolnok Megyei Múzeumok Évkönyve 1982–1983*, 81–160.

Cseh J. (1989). Az avarok építészete Szolnok-Zagyvarton. *Acta Musei de János Arany Nominati – Nagykőrösi Arany János Múzeum Közleményei* VI/1, 33–40.

Csiky G. (2015). *Avar-Age Polearms and Edged Weapons. Classification, Typology, Chronology and Technology*. East Central and Eastern Europe in the Middle Ages 450–1450, 32. Leiden–Boston.

Csuthy G. (2013). Az avar kori rojtos végű lószerszámveretek kiértékeléséhez (K vyhodnoteniu kovaní konského postroja so strapcovitým koncom z obdobia Avarského kaganátu; Data for the evaluation of horse harness mounts with fringe pattern from the Avar period). *Iuxta Danubium* 15, 109–115.

Daim F. (2001). Kunmadaras. *Reallexikon der Germanischen Altertumskunde* 17, 496–497.

Garam É. (1993). *Katalog der awarenzeitlichen Goldgegenstände und der Fundstücke aus den Fürstengräbern im Ungarischen Nationalmuseum*. Catalogi Musei Nationalis Hungarici, Series Archaeologica 1. Budapest.

Hampel J. (1894). *A régibb középkor (IV-X. század) emlékei Magyarhonban*. Első rész. Budapest.

Hampel, J. (1905). *Alterthümer des frühen Mittelalters in Ungarn I–III*. Braunschweig

Heinrich-Tamáskas O. (2002). Megjegyzések a kora avar kori ötvösművességhez a fogazással díszített leletek kapcsán (Bemerkungen zur Feinschmiedetechnik der Frühawarenzeit am Beispiel zahnschnittverzierter Fundstücke). *A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve – Studia Archaeologica* 8, 245–282.

Heinrich-Tamáskas O. (2005). További adatok a fogazással díszített leletek készítése módjához: a konstrukció (Weitere Angaben zur Herstellungstechnik der zahnschnittverzierten Fundstücke: Die Konstruktion). *A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve – Studia Archaeologica* 11, 147–161.

Heinrich-Tamáskas O. (2006). Tier- und Zahnschnittornamentik im awarenzeitlichen Karpatenbecken. *Bericht der Römisch-Germanischen Kommission* 87, 575–579.

Hajnal Zs. (2008). Adatok az avar kori cserépbográcsok és sütőharangok időrendjéhez. *Communicationes Archaeologicae Hungariae*, 267–293.

Kondé Zs. (2015). Avar kori földbe mélyített és földfelszíni épületek Rákóczi-falva–Bagi-földek lelőhelyén. *Archaeologiai Értesítő* 140, 71–92.

Kürti B. (1990). Avar sírleletek Csanytelekről és Gerláról (*Awarische Grabfunde aus Csanytelek und Gerla*). *Szolnok Megyei Múzeumok Évkönyve* 7, 79–86.

László Gy. (1955). *Études archéologiques sur l'histoire de la société des Avars*. Archaeologia Hungarica 34. Budapest.

Vig László • A kunmadarasi kora avar kori előkelő sírjának azonosítása – egy késő avar kori ház feltárása

Liska A. (1999). Egy 8–9. századi település emlékei Gyulavári határából. *Békés Megyei Múzeumok Közleményei* 11, 67–81.

Lőrinczy G. (2019). Volt-e a Tiszántúlon regionális központ a kora avar korban? Néhány észrevétel a kunágotai sírról (*Was there a regional centre in eastern Hungary during the Early Avar period? A fresh look at the Kunágota burial*). In: Balogh Cs., Szentpéteri J. & Wicker E. (szerk.), *Hatalmi központok az Avar Kaganátusban – Power Centres of the Avar Khaganate*. Kecskemét: Katona József Múzeum, 169–194.

Madaras L. (1989). Az avar ház (Das awarische Haus). In: Novák L. & Selmeczi L. (szerk.), *Építészet az Alföldön I. (Building Technique and Style in the Great Hungarian Plain; Bauwesen in der Großen Ungarischen Tiefebene)*. Az Arany János Múzeum Közleményei VI. Nagykőrös: Arany János Múzeum, 23–32.

Madaras L. (2012). Avar kori település Törökszentmiklós határában. In: Vida T. (szerk.), *Thesaurus Avarorum. Régészeti tanulmányok Garam Éva tiszteletére*. Budapest: ELTE BTK Régészettudományi Intézet – Magyar Nemzeti Múzeum – MTA BTK Régészeti Intézet, 721–731.

Pópity D. (2014). Egy késő avar kori teleprészlet Makó keleti határában (az M43 30. lelőhely feltárásának eredményei). *A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve. Új folyam* 1, 229–252.

Pópity D. (2015). Avar kori teleprészlet Csanádpalota–Országhatár lelőhelyen. A 7. századi telepek kérdése az Alföldön. *Archaeologiai Értesítő* 140, 93–114.

Skriba P. (2017). A dunaszentgyörgyi avar temető kerámiái az archeometria tükrében. In: Türk A. (szerk.), *Hadak útján. A népvándorlaskor fiatal kutatóinak XXIV. konferenciája. Esztergom, 2014. november 4–6. 2. kötet*. Budapest: Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar, 21–102.

Vaday A. (1999). Az avar kori telep. In: Petercsák T. & Szabó J. J. (szerk.), *Kompolt–Kistér. Újkőkori, bronzkori, szarmata és avar lelőhely. Leletmentő ásatás az M3-as autópálya nyomvonalán. Heves Megyei Régészeti Közlemények* 2. Eger, 233–253.

Vida T. (1991). Újabb adatok az avar kori „fekete kerámia” és a korongolatlan cserépbográcsok kérdéséhez. *A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve* 1984–1985/2, 385–400.

Vida T. (1999). *Die awarenzeitliche Keramik. Varia Archaeologica Hungarica* 8. Budapest.

Vida T. (2011) Sütőharangok és sütőfedők – régészeti adatok Dél- és Közép-Európa étkezési kultúrájához. In: Kolozsi B. & Szilágyi K. A. (szerk.), *Sötét idők falvai. 8–11. századi települések a Kárpát-medencében. Tempora Obscura* 1. Debrecen: Déri Múzeum Régészeti Tára, 701–817.